

Artvin Maden Köyü'nün Doğal - Kültürel Mirasının Korunması, Tanıtılması ve Ekolojik Turizme Kazandırılması^[*]

Reyhan AKAT^{1*} Birgül ÇAKIROĞLU²

¹Mimarlık Bölümü, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye

²Artvin Çoruh Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Artvin, Türkiye

Received: 11.11.2024

Accepted: 18.12.2024

Published: 31.12.2024

Atıf yapmak için: Akat, R. & Çakıroğlu, B. (2024). Artvin Maden Köyü'nün doğal - kültürel mirasının korunması, tanıtılması ve ekolojik turizme kazandırılması. *J. Anatolian Env. and Anim. Sciences*, 9(4), 776-784. <https://doi.org/10.35229/jaes.1582936>

How to cite: Akat, R. & Çakıroğlu, B. (2024). Protection and Promotion of the Natural and Cultural Heritage of the Artvin Maden Village and Ecological Tourism. *Anadolu Çev. ve Hay. Dergisi*, 9(4), 776-784. <https://doi.org/10.35229/jaes.1582936>

*ID: <https://orcid.org/0009-0002-0820-8669>
ID: <https://orcid.org/0000-0003-2709-5997>

*Sorumlu yazar:
Reyhan AKAT
Yozgat Bozok Üniversitesi, Mühendislik ve
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Yozgat,
Türkiye.
✉: reyhan.akat@yobu.edu.tr

Öz: Artvin ilinin Şavşat ilçesinde yaklaşık 1900 m. yüksek rakımlı dağlık alandaki Maden Köyü doğal güzelliği, geleneksel sosyo-kültürel yaşam tarzı, yerel konut mimarisi ve özellikle de ahşap işçiliğiyle kırsal ekolojik turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Çalışmanın amacı, coğrafi konum olarak ulaşılması zor zirveye yakın bu köyün özgün doğal, ekolojik ve kültürel değerlerinin belirlenip tanıtımının yapılması, mevcut sorunlarla birlikte doğal mirasın acilen korunması ve sürdürülebilirliğin gerekliliğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, verilerin tespit edilmesi için yerinde yapılan gözlem, inceleme ve fotoğraflama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Yapılan araştırmada; doğa yürüyüşü yapabilmek, tarihi ve kültürel eserleri görebilmek, yaban hayatı gözleme ve doğal güzellikleri seyredebilmek, fotoğraflama amacıyla doğal ve kültürel etkinliklerin gününbirlik, hafta sonu ya da daha uzun süreli gerçekleştirilebileceği alanlar tespit edilmiştir. Ayrıca, bu alana gelen ziyaretçilerin katı atıklarıyla çevreye verdikleri çeşitli kirlilikler belirlenmiştir. Ahşap malzemenin çevresel etkiler ile bozulmalara uğradığı gözlemlenmiştir. Ahşap yapıların korunarak restorasyonunun yapılması düşünülmelidir. Ekolojik turizme kazandırılması amacıyla yöreye ait doğa ve yapı ilişkisindeki dengenin sağlanması amacıyla tasarım ve uygulama ölçütlerinin belirlenmesi, koruma amaçlı imar planlarının yapılması, yerel yönetim ve halk işbirliğiyle çalışılması gereklidir.

Anahtar kelimeler: Artvin, Maden köyü, doğal ve kültürel miras, ekolojik turizm, koruma.

Protection and Promotion of the Natural and Cultural Heritage of the Artvin Maden Village and Ecological Tourism

Abstract: Maden Village, located in a mountainous area with an altitude of approximately 1900 m. in Şavşat district of Artvin province, has an important potential in terms of rural ecological tourism with its natural beauty, traditional socio-cultural lifestyle, local housing architecture and especially woodwork. The aim of the study is to determine and promote the unique natural, ecological and cultural values of this village, which is geographically close to the summit that is difficult to reach, and to reveal the urgent need for protection and sustainability of the natural heritage together with the existing problems. In this context, on-site observation, examination and photography methods were used to determine the data. In the research conducted; areas where natural and cultural activities can be carried out for a day, weekend or longer were determined for the purpose of hiking, seeing historical and cultural artifacts, observing wildlife and watching natural beauties, and photographing. In addition, various pollutions given to the environment by the solid wastes of visitors coming to this area were determined. It was observed that the wooden material was deteriorated due to environmental effects. It is mandatory to protect and restore the wooden structures. In order to provide balance in the relationship between nature and structure in the region in order to bring it to ecological tourism, In order to ensure the balance in the relationship between nature and building in the region, it is necessary to determine the design and implementation criteria, to make conservation zoning plans and to work in cooperation with the local administration and the public in order to provide ecological tourism.

*Corresponding author's:
Reyhan AKAT
Yozgat Bozok University, Faculty of
Engineering and Architecture, Department of
Architecture, Yozgat, Türkiye.
✉: reyhan.akat@yobu.edu.tr

Keywords: Artvin, Maden village, conservation, ecological tourism, natural and cultural heritage.

GİRİŞ

Ekolojik turizm, doğal çevrenin gözlemlenmesine imkan veren bir turizm çeşididir. Ekoturizm, yeşil turizm ve doğa turizmi olarak da adlandırılan ekolojik turizm; genelde flora, fauna ve kültürel kırsal miras gibi etkinlikleri görmek, incelemek ve o anı yaşamak amacıyla turistlerin doğal alanlara seyahat etmesidir. Bu çeşit turizmin önceliğinde ekosistemlerin ve ekolojik alanların korunması ile doğayla bütünlük içindeki devamlılık gelmektedir. Kentin kirliliği havası, gürültüsü ve özellikle de yeşil alan eksikliğinden biraz olsun kurtulup temiz hava almak, sakin bir ortamda doğa ile baş başa kalıp dinlenmek ve sonuçta yeniden yaşama sarılmak isteyenler için yaylalardaki rekreasyonel etkinlikler vazgeçilmezdir. Gedikli (1998) tarafından yapılan bir araştırmada, insanların özellikle sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri arttıkça kentin gürültüsü, hava, su ve görsel kirliliği ile yetersiz açık yeşil alan gereksinimini karşılamak amacıyla doğal alanlarda vakit geçirme isteklerinin de arttığı bulunmuştur. Dolayısıyla, ekolojik turizme değer verilmesi ve yaygınlaşmasına etki eden birden fazla etmen olduğu, bu etmenlerin de birbirleriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Aynı zamanda doğal alanların korunması, ekolojik dengenin sağlanıp sürdürülebilirliği açısından da önemlidir. Bu amaçla, ekolojik turizm alanlarının tespit edilmesi ve bu yönde çalışmalar yapılması, bölgesel ve yöresel kalkınmada ve refah düzeyinin artmasında etkili olacağı gibi, dengeli bir ekonominin gelişmesi noktasında da katkı sunacağı ifade edilmektedir. Tekin ve Kasalak (2014) tarafından yapılan bir araştırmada ekolojik turizme verilecek önem sayesinde yerli ve yabancı ziyaretçi sayısında artış olacağı ve bu artışın gelir potansiyelinin yükselmesine ve işletmelerin büyümesine doğrudan katkı sunacağı bulunmuştur. Kapsamlı ekolojik alanın bir parçası olan ekolojik turizm, tamamen doğanın denge ve yapısını bozacak müdahalelerden sakınılmasını amaç edinmiştir. Ekolojik turizm, doğal yapılarda meydana gelebilecek tahribatları önlemeye ve uzun dönemde ekonomik çıkarların gözetilmesini ön planda tutmaktadır. Ayrıca, bu turizm çeşidiyle, bireysel ve küçük çaplı gruplar halinde doğanın tanınmasına, yerel özellikleri hissederek keşfedilmesine olanak sağlanır. Kuter ve Ünal (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, denetimli gezi turlarıyla gerçekleştirilen bu seyahatler sayesinde doğal alanlarda olabilecek tahribat ve çevresel bozulmaların en aza indirgenebileceği ortaya konulmuştur.

Ekolojik turizm 80'li yıllarda kullanılmaya başlanmışsa da ilk tanımı 1990 yılında Uluslararası Ekoturizm Topluluğu tarafından yapılmıştır. O yıllarda ekolojik turizm; çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını artıran doğal alanlara sorumlu seyahat olarak tanımlanmaktaydı (Ergün, 2022). Fakat 1990'lı yıllarda

artan etkinlikler sonucu tanımı daha genişletilerek genellikle korunan, hassas ve bozulmamış alanlarda yapılan ve çoğunlukla küçük ölçekli olması amaçlanan seyahat olarak tanımlanmıştır. Günümüzde ise; doğanın, geçmişini ve günümüzdeki her an oluşan çevresel oluşumları izlemek, zevkine varmak, beğenmek, ruhsal arınmak amacıyla doğal alanlara seyahat etmek veya onları ziyaret etmekten oluşan, korumayı teşvik eden, yerel halk için sosyo-ekonomik yönden faydalı, çevreyi koruma ve bu yöndeki sorumluluk bilinci yüksek olan bir turizm olarak tanımlanabilir. Doğal alanlara seyahat edenin çevre hakkında bilgilenmesine yardımcı olur, doğal çevrenin korunmasına maddi açıdan destek verir ve her şeyden önemlisi farklı kültürlere, insanlara ve diğer canlılara saygıyı, kısacası var olan tüm canlıların güzelliğini görüp, inceleyip, özümseyerek yaşama hakkının olması bilincine varabilir. Her an doğanın gizemli müziklerini içinde hissederek, eşsiz manzara tablolarını seyrederek ruhuyla baş başa kalabileceği, yaşamla muhakemesini yapıp, negatif enerjilerden uzaklaşarak pozitif enerjiyle tazelenebileceği ve elbette ki yeniden güçlenip yaşama bağlanabileceği bir ortamda bulunabilir.

Ekolojik turizmin doğaya zarar vermeden gerçekleştirilmesi amacıyla yerine getirilmesi gerekenler, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından belirlenmiştir. Bunlar;

-Ekolojik turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,

-Turistler ve yerel halkın bilinçlenmesi amacıyla, doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitimin verilmesi,

-Ekolojik turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,

-Yönetimlerce, koruma kapsamındaki doğal ve sosyo-kültürel alanların yönetimi için ekonomik açıdan kaynak ayrılması,

-Ekolojik turizm faaliyetlerinin doğaya verebileceği zararların en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının hazırlanıp, desteklenmesi,

-Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesine yönelik programların hazırlanması ve uygulanması,

-Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi şeklindedir (Kılıç Benzer, 2006; Kunter & Unal, 2009; Kaypak, 2010; Tetik, 2012; Ergün, 2022).

Doğanay ve Orhan (2014) tarafından Artvin İli Şavşat İlçesi'nin köy yerleşimlerinin (Maden Köyü de dahil) ekolojik, yerel, kültürel ve kırsal mimarisine ilgili veriler elde edilerek başlıca sorunlarına dikkat çekilmiştir. Orhan

(2014a) tarafından Artvin ili Şavşat ilçesindeki Bazgiret (Maden Köyü) Köyü'nün ekolojik turizm çekiciliği açısından vurgu yapmak üzere köyün tarihi, kültürel ve sosyal yönleri araştırılmıştır. Orhan (2014b) tarafından Artvin ilinin sosyal ve beşeri açıdan belirlenmesi amacıyla iklimsel, hidrografik, toprak, doğal bitki örtüsü, nüfus ve yerleşim özellikleri araştırılmıştır. Tırnakçı (2017) tarafından Artvin Şavşat ilçesinin ekolojik turizm potansiyelini belirlemek üzere doğal, sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili veriler elde edilmiştir. Orhan ve Doğanay (2017) tarafından Artvin Şavşat ilçesinin ekolojik turizm açısından değerlendirmesi yapılmıştır. Gümüş ve Kışalı (2018) tarafından tarihi öneme sahip yöresel kalıtımın devamlılığında Göynük Hisarözü köyü kültürel, sosyal, mimari ve ekolojik açıdan incelenmiştir. Hacıoğlu (2019) tarafından Artvin ilinin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik Artvin ilinin kırsal ekolojik turizm açısından olumlu ve olumsuz taraflarıyla ilgili bir araştırma yapılmıştır. Albayrak ve Yılmaz (2020) tarafından kırsal mimarinin sürdürülebilirliği amacıyla Artvin Şavşat ilçesi, ekolojik açıdan incelenmiştir. Akyol (2020) tarafından Artvin destinasyon örneğinde Doğu Karadeniz'de ekolojik turizm potansiyeli incelenmiş ve bu yörenin önemi vurgulanmıştır. Albayrak ve Yılmaz (2022) tarafından Artvin yaylacılık kültüründe doğa ile uyumlu yaşama ve fiziksel çevrenin sürdürülebilir kullanımıyla ilgili ekolojik veriler sunulmuştur. Keskin (2022) tarafından Artvin ekolojik turizmde İbrikli İskelesi'nin göl, doğa ekolojik turizm potansiyelini belirlemede sosyo-kültürel, coğrafi ve ekolojik özelliklerine vurgu yapılmıştır. Dağdelen ve Çinbilgel (2022) tarafından birçok doğal, tarihi ve kültürel zenginliğe sahip olan İbradı İlçesi'nin ekolojik turizm potansiyeli ile yöre halkının ekolojik turizme yönelik algısı ve tutumları araştırılmıştır. Çorbacı vd. (2022a) tarafından inanç turizmi örneğinde doğal, kültürel ve tarihi öneme sahip turizm alanlarının geçmişin sosyo-kültürel ve etnik yapılarını yansıtan önemli ekolojik alanları vurgulamak üzere Diyarbakır Hz.Süleyman Camii ve çevresi incelenmiştir. Çorbacı vd. (2022b) tarafından doğal ve kültürel faktörlerin ekolojik turizm açısından önemini vurgulayarak Rize Ziraat / Botanik Çay Bahçesi örneğinde veriler sunulmuştur. Eruz (2023) tarafından Doğu Karadeniz dağlarından Ağaçbaşı, Barma ve Yılantaş yüksek rakım turbalıklarının coğrafi, iklimsel ve ender görülen ekolojik özelliklerinin tanıtımı yapılmış ve doğal miras açısından korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Ekolojik turizm; genellikle öğrenme, eğlenme, dinlenme ve negatif enerjilerden arınıp yeniden canlanma yenilenme ve yaşama bağlanmayı sağlayabilen aktivitelerden oluşmaktadır. Bunlardan botanik ve yaban hayatı gözleme doğal yaşamı öğrenmeye dayalı etkinlikler iken, dağcılık, bisiklet kullanma, atlı doğa yürüyüşü ve yamaç paraşütü gibi etkinlikler spor ve

eğlenmeye yönelik doğa etkinliklerindedir. Ekolojik turizm kapsamında botanik etkinlikleri, yaban hayvan gözlemciliği, doğada yürüyüş ve fotoğrafçılık, geleneksel tarım ve çiftlik etkinliklerini izlemek ve yapmak, doğal oluşan mağaraları ziyaret gibi faaliyetler yer almaktadır. Örneğin, dağcılıkta heyecan verici spor etkinlikleri (yürüme, tırmanma vb.) yapılırken fiziksel yorgunluk olsa da ruhun ve zihnin arınım temizlenmesi sağlanabilmektedir. Bu turizm türünü cazip hale getirmek üzere ilgi çekici yol rotaları (mevcut doğa ve tarihi değere sahip kültürel miras kapsamındaki geleneksel yapıları içeren) oluşturulmaktadır. Konaklayarak yapılan uzun süreli (bir iki geceli ya da daha fazla süreli) dağcılık etkinliklerinde konaklama ihtiyacını karşılamak üzere bir alternatif olarak mevcut yerel miras özelliği taşıyan ve kullanılmayan yayla konutlarından yararlanılabilmektedir. Böylece ziyaretçilerin doğal ortamları keşfetmesine, yeni kültürlerle tanışmasına ve temiz havayla buluşmasına olanak tanınırken sessiz bir ortamın verdiği huzuru da tatmaları sağlanmaktadır. Diğer bir alternatif ise, uygun göl ve dağ eteklerinde kendi imkanlarıyla (çadır ve karavan gibi hareketli konaklama üniteleriyle) oluşturdukları konaklama türüdür. Çeşitli mağaralar, vadiler ve boşluklar gibi yer altı sularıyla şekillenen ilginç doğal alanlar kültürel rota kapsamında ilgi çekici hale getirilmektedir. Tarım ve çiftlikler ziyaret edilerek, yöresel çiftçilik teknikleri ve uygulamaları keşfedebilmektedir. Göl ve nehir gibi sulak alanlarda, ağaç ve bitkilerden oluşan kara ormanlık alanlarında avcılık faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Turistler bir taraftan doğal alanlarda gezinirken aynı zamanda bu alanlara özgü yabancı hayvan türlerini de gözlemlemektedir. Doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirlik kavramı, UNESCO tarafından 1972'de Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında kabul edilmiştir (UNESCO, 1972; Bayram, 2021). Bu sözleşmeye göre kültürel mirasın kapsamı:

-Anıtsal yapılar diye ifade edilen; nitelikli ve özgün evrensel değerlere sahip mimari yapılar ve çalışmalar, anıtsal öğeler, mağara yapıları, tarih, sanat, bilim gibi üstün değerlere sahip varlıklar bütünü,

-Kendine özgü mimarisıyla, birliktelik ve homojenliğiyle veya sahip olduğu kültürel peyzaj değerleriyle tekil veya bitişik, bağlantılı bina toplulukları; tarih, sanat, bilim gibi üstün değerlere sahip bina grupları,

-Bireylerin veya hem bireylerin hem de doğanın etkileşimi sonucu oluşmuş üstün değerlere sahip estetik, antropolojik, tarihi, etnolojik nitelikleri barındıran arkeolojik alanlardır (UNESCO, Madde 1, 1972). Bu sözleşmeye göre doğal ve kültürel mirasın kapsamı somut değerlerden oluşurken daha sonraki süreçlerde somut olmayan kültürel miras değerleri de konuya dahil olmuştur. Doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirlik kavramı, 1987 yılında Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı raporda; "Bugünün ihtiyaç ve gereksinimlerini, gelecek

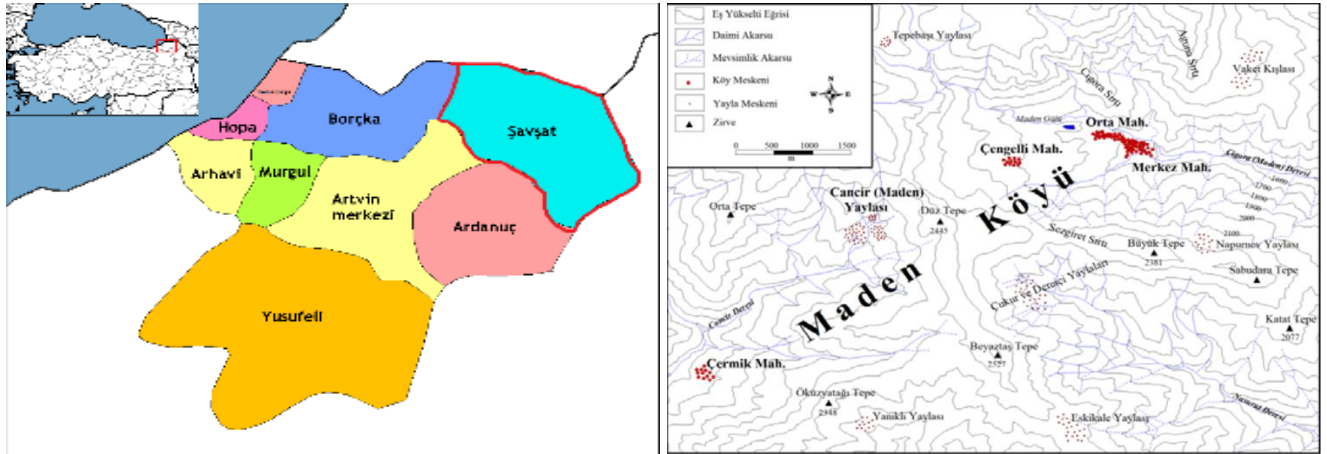
nesillerin de kendi gereksinimlerini karşılayabilme yetisinden taviz vermeksizin karşılamaktır” diye tanımlanmıştır (Tosun, 2009; Bayram, 2021). Bu doğrultuda sosyo-kültürel mirasın kaybolup unutulmadan geleceğe aktarılması, bu değerlerin korunup geliştirilmesi, doğal çevrenin dikkatli kullanılmasıyla ekolojik dengenin bozulmaması ve böylece sürdürülebilirliğinin sağlanması mümkündür. Doğal ve sosyo-kültürel değerler; toplumun kültürel, tarihsel, bilimsel ve sosyal yaşantısı ile doğal flora ve faunası hakkında bilgi vermesi ve geçmişin ürünleri olmasından dolayı insanların dikkatini çekmektedir. Bu doğrultuda doğal ve kültürel mirasa sahip olan dağlık alanlar, yaylalar, vb. gibi kırsal yerleşmeler, kültürel ekolojik turizme uygun nitelikte çalışmalarla turist ağırlamaya başlayacaktır. Bu da o alandaki doğal ve kültürel mirasın korunması ve bu değerlerin tanıtımının yapılmasıyla mümkündür. Böylece hem doğal ve kültürel miras değerleri hem de yerel halk, sürdürülebilirlik bağlamında birbirine

uyum içinde yaşamlarını devam ettireceklerdir. Bu çalışmada Maden köyünün özgün doğal, ekolojik ve kültürel değerlerinin belirlenip tanıtımının yapılması, mevcut durumundaki sorunlarına dikkat çekerek yöresel mirasın acilen korunması gerekliliği ortaya koyulmuştur.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın materyalini Maden köyünün doğası, (var olan bitkiler, jeolojik yapısı vb.) ve yöresel geleneksel yapılar oluşturmaktadır. Mevcut durumdaki verilerin tespit edilmesi için yerinde yapılan gözlem, inceleme ve fotoğraflama yönteminden yararlanılmıştır.

Çalışma alanı hakkında genel bilgiler: Artvin ili, Şavşat ilçesine bağlı olan köyün, eski ismi Bazgiret, yeni ismi Maden Köyü'dür. İlçe merkezine uzaklığı 35 km olup, yerleşimin rakımı 1700 m ile 1900 m arasındadır (Orhan, 2014a) (Şekil 1).

Şekil 1. Şavşat İlçesi (https://en.wikipedia.org) ve Maden Köyü Konumu (Orhan 2014b) Erişim tarihi 19.09.2024

Figure 1. Location of Şavşat District (https://en.wikipedia.org) and Bazgiret Village (Orhan 2014b) Erişim tarihi 19.09.2024

BULGULAR

Bu çalışmada yüksek rakımlı Maden Köyü'nün muhteşem fiziksel ve ekolojik özelliklerinin etkisiyle sonsuzluğa, derinliğe, sakinliğe, duruluğa ve arınmışlığa katkı sağlayan doğal yapısı, geleneksel sosyo-kültürel yaşam tarzı-konut mimarisi hakkında veriler elde edilmiştir.

Tarihsel gelişimi: Maden köyünün ilk yerleşim alanı, Çağlayan- Maden yolu üzerindeki Bazgiret sırtında gözetleme ya da dini amaçlı inşa edilmiş kalenin çevresinde yer almaktadır. Günümüzde Maden köyü kalesi, yalnızca temel kalıntılara sahip bir yığın görünümündedir (URL 1). Maden köyünün adı; vadide yetişen çalılık, çiçeklik anlamına gelen Bazgiret bitki örtüsünden esinlenerek verildiği tahmin edilmektedir (URL 2). Günümüzde ise adını, köyün içinde yer alan maden yataklarından almış olup, Maden Köyü olarak

bilinmektedir. Tarih boyunca farklı dönemlerde işletilen maden yatakları, son 40 yıldan beri kullanılmamaktadır.

Coğrafi konumu: Maden köyü, Düz Tepe ve Büyük Tepe ile Cigora ve Agona Sırtı ile çevrelenmiş bir dağ köyü karakterine sahiptir. Köyün merkez mahallesi ve orta mahallesi, Maden Deresi'nin güneyindeki sırtın yamacında inşa edilmiştir. Maden köyü; Merkez Mahallesi, Orta Mahalle, Çengelli Mahallesi ve Çermik Mahallesi olmak üzere dört mahalleden oluşmaktadır. Bunlardan Merkez Mahallesi, Orta Mahalle ve Çengelli Mahallesi köyün merkezi yerleşimini oluştururken, Çermik mahallesi köyün merkezine yaklaşık 13 km uzaklıkta yer almaktadır. Köy yerleşim alanına yaklaşık 8 km uzaklıkta olan Cancir yaylası, ortalama 2150m yüksekliktedir. Her iki yerleşme arasında 2445m yükseltiye sahip Düz Tepe bulunmaktadır. Maden Köyü, Karçal Dağları'nın en yüksek yerini oluşturan 3415m deki Karçal zirvesinin kuş uçuşu yaklaşık 8-10 km batısındadır (Orhan, 2014a).

İklim: Köy ve çevresinde çoğunlukla Karadeniz Bölgesi'nin iklimi egemen olmakla birlikte, merkeze doğru gidildikçe Doğu Anadolu Bölgesi ikliminin etkileri yaşanmaktadır. Köy, aşırı eğimli dağlık araziye sahip ve bol yağışlı olmasından dolayı muhteşem doğal şelaleler ile göllere sahiptir. Özellikle köyün içindeki Maden Gölü, alanın doğal güzelliklerine ayrı bir çekicilik katmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Maden gölünden görüşler.
Figure 2. Views from the mine lake.

Şekil 3. *Paeonia* sp. (şakayık), *Fritillaria* sp. (ters lale), *Lilium monadelphum* (bey zambağı) (Tüfekçioğlu, 2024)
Figure 3. *Paeonia* sp. (peony), *Fritillaria* sp. (inverted tulip), *Lilium monadelphum* (lily of the lord) (Tüfekçioğlu, 2024)

Şekil 4. Maden köyünde doğal çiçeklerden kesitler (*Rhododendron luteum*, Sweet, *Helichrysum arenarium*, *Medicago arborea*, vb)
Figure 4. Sections of natural flowers in Maden village (*Rhododendron luteum*, Sweet, *Helichrysum arenarium*, *Medicago arborea*, vb)

Maden Köyü, üç tarafı kayalarla çevrili ve ormanlarla kaplı bir vadiye şekillenmiştir. Vadi alanının güney tarafında Büyük Tepe ve Sezgiret Tepesi

bulunmaktadır. Bu tepelerin yamaçları çoğunlukla *Abies nordmanniana* (Steven) Spach (gök nar) ve *Picea orientalis* sp. (ladin) Peterm ağaçlarının hakim olduğu iğne

yapraklı ağaçlardan oluşan gür ormanlarla kaplıdır. Yerleşimin diğer alanlarındaki ormanlar, küçük gruplar halinde oluşmuştur. Bu küçük orman gruplarında *Abies nordmanniana* (Steven) Spach (gökmar) ve *Picea orientalis* sp. (ladin) Peterm ağaçlarının dışında az da olsa *Pinus sylvestris* (Sarıçam) yer almaktadır. Köy

yerleşiminin özellikle batı yamacındaki ormanlar gittikçe azalmaktadır. Bu azalmanın nedenleri arasında burada yaşayan yerel halkın yakacak odun temin etme ihtiyacın karşılamak ve tarım arazisi oluşturmak amacıyla ağaçları kesmek zorunda olduğu söylenebilir (Şekil 5).

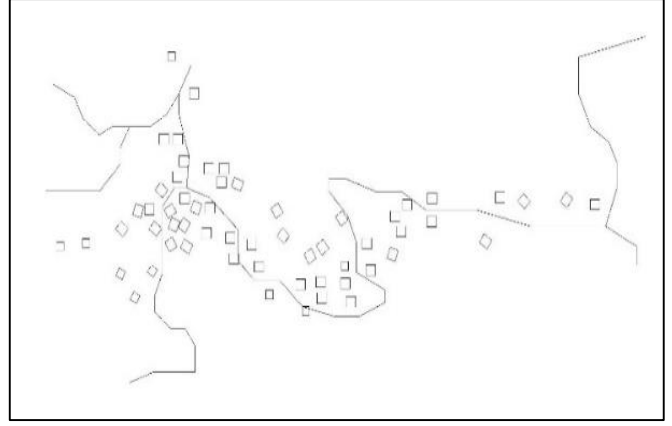

Şekil 5. Maden köyünün yerleşimi ve yakın çevresinden görüntüler
Figure 5. Images of the settlement of Maden village and its immediate surroundings

Geleneksel sosyal yapı: Maden köyünde yaşayan Gürcü kökenli Türk vatandaşları, Gürcüce dilini hala kendi aralarında kullanmakta olup, bu özgünlüklerini yitirmemişlerdir. “Mariyoba” adı verilen yayla şenliği de yine gelenek ve görenekleriyle bozulmadan günümüze kadar gelmiş önemli bir sosyo-kültürel etkinlik türüdür. Bu yayla şenliği, köyün Maden (Cancir yaylası) yaylasında, ağustos ayının ilk veya ikinci hafta sonuna denk getirilerek gerçekleştirilir. Son yıllarda bu etkinliğe katılım oranı oldukça yüksektir. Geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.

Geleneksel konut özellikleri: Yerleşme ölçeğinde Maden köyü, aşırı engebeli bir arazi yapısına sahip olmasından dolayı mahalleler arasındaki uzaklık fazladır.

Köyün tümüne bakıldığında gruplar halinde yerleşim dokusu egemendir. Yapı ölçeğinde araziye yerleşim açısından konutlar gruplar halinde olup çevrelerinde bahçeler yer almaktadır. Konum açısından konutlar, eğime dik olarak yerleştirilmiştir. Konutlar iki kattan oluşmaktadır. Genellikle ocak, soba, tandır gibi birimlerin yer aldığı bölüm taş döşeme olarak yapılmış, geriye kalan bölümler ise ahşap döşeme ile kaplıdır. Girişte çoğunlukla ahşaptan yapılmış bir giriş sofası yer almaktadır. Giriş sofasına zemin katta bir ahşap merdivenle ya da rampayla çıkılmaktadır. Sofanın kenarları ahşap, çapraz kafeslerle oluşturulmuş korkulukla çevrilmiştir. Konutlarda ahşap yığma sistem ağırlıktadır (Şekil 6,7,8,9).

Şekil 6. Maden köyü yerleşimi (Google earth), Maden gruplar halinde yerleşme
Figure 6. Maden village settlement (Google earth), Maden is a settlement in groups

Şekil 7. Maden köyündeki konutların araziye yerleşme görüntüleri
Figure 7. Images of the settlement of houses in Maden village on the land

Şekil 8. Maden köyündeki merelerden örnekler.
Figure 8. Examples of the mereks in Maden village.

Şekil 9. Köy konutları ve iki yöne eğimli, saç kaplamalı çatı görüntülerinden örnekler.
Figure 9. Examples of images of village houses and two-way sloped, sheet metal-coated roofs.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada yüksek rakımlı Maden Köyü'nün olağanüstü fiziksel ve ekolojik özelliklerinden dolayı sonsuzluk, sakinlik, berraklık, arınmışlık ve duruluk adeta başka yaşamlara sürükleyen gizemli havasını solumak amacıyla, doğal güzellikleri, kültürel yapısı, geleneksel yaşam tarzı, geleneksel konut mimari ve yapısında kullanılan ahşap malzemesi ve işçiliği incelenmiştir. Kaypak (2012) tarafından ekolojik turizmin sürdürülebilir kırsal kalkınmadaki yeri ve önemi hakkında bilgi verilmiş ve bu konudaki farkındalığın artmasına vurgu yapılmıştır. Çorbacı (2014) tarafından Amasra örneğinde doğal ve kültürel peyzaj değerleri analiz edilerek ekolojik planlamadaki kriterler ortaya konulmuştur. Akyol vd. (2014) tarafından Artvin ili Arhavi ilçesinin tarihi, kültürel ve yöresel değerleri ile bozulmamış doğal yapısıyla ekolojik turizm potansiyeli belirlenmiştir. Bu çalışmada ise erişilmesi oldukça zor yüksek rakımlı dağlık alandaki Maden Köyü'nün ekolojik turizme kazandırılması amacıyla, olağanüstü gizemli doğal ve kültürel değerleriyle ayrıcalıkları belirlenmiştir. Genellikle Maden köyündeki yerli halk, konutlarını kendi imkanları ölçüsünde geleneksel yöntemlerle onarıp korumaya çalışmaktadır. Geleneksel konutlar, ahşabın olağanüstü şekillendirilip mimari ve süslemelerinde özgün kullanıldığı bir kültürel miras örneğidir. Bu denli önemli değere sahip yerleşmenin bütünüyle korumaya alınıp yapıların acilen restorasyonlarının yapılması gerekmektedir. Oluşturulacak konaklama birimlerinde yerel mimarinin karakteristik özellikleri dikkate alınmalıdır. Mevcut yayla konutlarının özgünlüğünü korumak şartıyla modernize edilerek kullanıma açılabilir. Temiz su yönünden zengin olan bölgede; suyun konut içine taşınması sağlanmalıdır. Aydınlatma elemanları, elektrik ve haberleşme (telefon, faks, uydu sistemi) sistemleri de konutların gereksinimleri arasında yer almaktadır. Maden Köyünün yerleşim alanının heyelan bölgesinde olması sebebiyle zeminde kaymaların olduğu tespit edilmiştir. Bu mimari ve kültürel

değerlerin özenle değerlendirilip gelecek nesillere aktarımının sağlanması amacıyla zemin etütlerinin yapıp güçlendirilmesi gerekmektedir. Köye gelen ziyaretçilerin çevreye zarar vermeyecek şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Nitekim yapılan incelemelerde günübirlik ve kamp kurup geceleyen kullanıcılar tarafından çevrenin tahrip edildiği, kullanılan ve doğada kısa sürede çözünüp yok olmayan katı atıkların ve çöplerin yerlere atılmasıyla doğaya ekolojik açıdan zarar verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, bu olumsuz görüntüler görsel kirliliğe de sebebiyet vermektedir.

Sonuç olarak; doğa yürüyüşü yapabilmek, yayla yaşamını teneffüs edebilmek, yerel tarihi ve kültürel eserleri görebilmek, yaban hayatı gözleme ve gizemli tepe ve vadilerden doğal güzellikleri seyredebilmek ve fotoğraflama, doğal müzik terapisi yapabilmek, sinir sistemini rahatlatıcı ve ruhu tazeleyip yeniden yaşam sevinci kazanabilmek amacıyla doğal ve kültürel etkinliklerin günübirlik, hafta içi ya da hafta sonu daha fazla süreli gerçekleştirilebileceği bu muhteşem alan, ekolojik turizme kazandırılabilir. Dolayısıyla, Maden Köyü'ne ait doğa ve yapı ilişkisindeki dengenin sağlanması için tasarım ve uygulama ölçütlerinin belirlenmesi, koruma amaçlı imar planlarının yapılması, yerel yönetim ve halk işbirliğiyle alan yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyol, C. (2020). *Doğu Karadeniz turizminin geliştirilmesine yönelik bir araştırma: Artvin destinasyon örneği*, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya, Türkiye, 149 s.
- Akyol, C., Güner, S., Oğan, Y., Aydın, E., vd. (2014). Kırsal alanların turizm potansiyelinin belirlenmesi-Artvin ili Arhavi ilçesi örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 249-271.

- Albayrak, L. & Yılmaz, C. (2020).** Kültürel miras bağlamında geleneksel kır mimarisinin yaşatılmasına bir örnek: Bahçeciler evi (Şavşat, Artvin). *Ondokuzmayıs İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-2, Aralık, Samsun.
- Albayrak, L. & Yılmaz, C. (2022).** Artvin yaylacılık kültüründe kadının yeri ve yerel ekolojik bilgi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130(257), 383-406.
- Bayram, F. (2021).** Çavdarhisar yerleşimi kültürel miras değerlerinin korunması ve tanıtılması açısından öğrencilerin farkındalığına ilişkin bir durum çalışması, *Kütahya Çavdarhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi örneği*. Eskişehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye, 204 s.
- Çorbacı, Ö.L., Oğuztürk, T., Oğuztürk, G.E., Üçok, M. & Aydın, F. (2022a).** Diyarbakır Hz. Süleyman Camii'nin inanç turizmi açısından değerlendirilerek rekreasyonel olanaklarının belirlenmesi. *Journal of Academic Tourism Studies*, 2(2), 106-115.
- Çorbacı, Ö.L., Oğuztürk, T., Oğuztürk, G.E., Üçok, M. & Aydın, F. (2022b).** Doğal ve kültürel peyzaj değerinin turizm potansiyeline etkisi: Rize Ziraat/Botanik Çay Bahçesi örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(1), 56-67.
- Çorbacı, Ö.L. (2014).** Doğal ve kültürel değerleri ile Amasra'nın peyzaj planlaması, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye, 456 s.
- Dağdelen, Ö. & Çinbilgel, İ. (2022).** Yerel halkın ekoturizme yönelik algısı ve tutumları: İbradı Örneği (Local people's perception and attitudes towards ecotourism: The case of İbradı). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 10(4), 3262-3286.
- Doğanay, H., & Orhan, F. (2014).** Şavşat'ta geleneksel köy meskenleri ve başlıca sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 273-298.
- Eruz, C. (2023).** Natural heritages of the Southeast Black Sea Mountains: Ağaçaş, Barma and Yılantaş High Altitude Peatlands, Trabzon, Türkiye. *Journal of Anatolian Environmental and Animal Sciences*, 8(3).
- Ergün, B. (2022).** Ekoturizmde hizmet kalitesinin ölçülmesi: Gümüşhane örneği, Gümüşhane Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gümüşhane, Türkiye, 116 s.
- Gedikli, R. (1998).** Kentlerde kişi başına düşmesi gereken yeşil alan büyüklüğünün değerlendirilmesinde kullanılacak matematiksel bir model önerisi: Trabzon örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Türkiye, 205 s.
- Gümüş, D., & Kışal, E. (2018).** Kırsal mirasın sürekliliği üzerine bir inceleme: Göynük Hisaröz köyü örneği. *İdealkent*, 9(25), 909-940.
- Hacıoğlu, Y. (2019).** Bir destinasyon olarak bilinen Artvin ilinin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, 99s.
- Kaypak, Ş. (2012).** Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 11-29.
- Kaypak, Ş. (2010).** Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Keskin, M. A. (2022).** Gelenekten geleceğe Artvin kültür turizminde İbrikli. *Folklor Akademi Dergisi*, 5(1), 141-152.
- Kılıç Benzer, A. N. (2006).** Bolu-Göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye, 296 s.
- Kuter, N. & Ünal, H.E. (2009).** Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 9(2), 146-156.
- Orhan, F. & Doğanay, H. (2017).** Türkiye'nin sakin şehirlerinden biri olan Şavşat'ın turizm potansiyelinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 303-326.
- Orhan, F. (2014a).** Kırsal turizm çekicilikleri yönünden Maden Köyü ve yaylası (Şavşat). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(32), 101-122.
- Orhan, F. (2014b).** Şavşat'ın beşeri ve ekonomik coğrafyası. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye, 465 s.
- Tekin, M. & Kasalak, M. A. (2014).** Ekoturizm girişimciliğinin bölgesel kalkınmadaki rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 129-136.
- Tetik, N. (2012).** Turist rehberlerinin ekoturizm alanındaki yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye, 419 s.
- Tırnakçı, A. (2017).** Kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliği ve yavaş şehir (cittaslow) hareketi: Artvin-Şavşat Örneği, Paradoks: *The Journal of Economics, Sociology ve Politics*, 13(1).
- Tosun, K.E. (2009).** Sürdürülebilirlik olgusu ve kentsel yapıya etkileri, *Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi)*, 10(2).
- Tüfekçioğlu, A. (2024).** Aydın Tüfekçioğlu fotoğraf arşivinden.
- UNESCO. (1972).** "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi". 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete.
- URL. 1.**
<https://www.savsat.bel.tr/tr/koy/622affa52bf26b0ea877ef4f/maden-koyu-bazgiret> Erişim tarihi 19.09.2024
- URL. 2.**
<https://www.savsat.bel.tr/tr/p/62b30e923b092e0bd66f43b7/maden-bazgiret-koyu> Erişim tarihi 19.09.2024